

WASJIKWA

Welkom in Ons huis

Inheemse jongeren

Groupe Cécilia Khosorhotho, Matoury, Fr. Guyana

Jongeren Gastredactie:
Jonathan Araitjamare
Candice Zschuschen
Latoya Parmanand

Wayana school
verhalen & tekeningen

Bijzonder interview
Awerboekana

Wasjikwa, een terugblik

VOORAF

Wasjikwa betekent 'Ons huis' in het Lokono, taal van de inheemse Arowakken uit Suriname. Wij komen samen in ons huis om onze cultuur te delen en te beleven. Om het te (her)waarderen en door te geven.

Voor dit nummer hebben wij inheemse jongeren gevraagd om bij te dragen in de vorm van artikelen en beeldmateriaal. Enkele jongeren uit Suriname hebben deelgenomen aan de gastredactie speciaal voor deze editie. De inheemse jongerenorganisatie Awerokana gevestigd in Nederland vertelt waarom zij zich richt op inheemse jongeren in een bijzonder interview. We vragen ook uw aandacht voor de jongerenorganisatie Surinatives en de Wayana school in Kawemhakan. Zij verdienen steun vanwege hun inzet voor de inheemse gemeenschap en met name voor de jeugd. Mocht u een steentje willen bijdragen, neem vooral contact met hen op!

Daarnaast delen we afgelopen activiteiten van Wasjikwa. Workshops in het 'Atelier van Marc' in Amsterdam-West, een Mapu Zomerceremonie van Stichting Aralez in aanloop naar de Indigenous Liberation Day in oktober van dit jaar, een presentatie in het Tropenmuseum ihkv de expositie 'Ons Koloniaal Erfenis', en deelname aan de Bigi Spikri tijdens Ketu Koti Herdenkingsjaar Slavernijverleden in Oosterpark, Amsterdam. We hebben kennisgemaakt met nieuwe enthousiaste cursisten, diepgaande gesprekken gevoerd en weer heel veel inspiratie opgedaan!

Wij zijn officieel een Stichting geworden op 22 juni 2022, mede dankzij de gift van **Stg. Stoeldraaier**. Waarvoor onze grote dank! Tevens is door Stg Stoeldraaier mogelijk gemaakt, dat we deze editie in een grotere oplage kunnen drukken en verspreiden in Suriname onder de inheemse jongeren! Dit i.s.m. de heer Idris Fredison, werkzaam als Youth Officer voor de Vereniging van Inheemse Dorsphoofden (VIDS). In ons volgende editie zullen we hier nog op terug komen.

ACTIVITEITEN 2023

Check onze facebookpagina Wasjikwa voor aankondigingen en locatie. Info: wasjikwa@gmail.com

Ons tijdschrift is een kwartaaluitgave. Een los nummer kost EUR3,50 (excl. porto) en kunt u bij ons bestellen.

Wilt u onze 'Vriend van Wasjikwa' worden ter ondersteuning van ons magazine en onze projecten? Voor EUR60 per jaar ontvangt u 4x Wasjikwa Magazine en bent u VIP bij al onze activiteiten! U ontvangt bv korting voor onze workshops. Voorgaande nummers kunt u nabestellen via wasjikwa@gmail.com

COLOFON

UITGAVE: Stichting Wasjikwa,
Amsterdam, Nederland

REDACTIE: Martha Sabajo,
Leander Vermaning

GASTREDACTIE: Jonathan Araitjamare,
Candice Zschuschen, Latoya
Parmanand

Met dank aan: Stichting Stoeldraaier,
Nathalie Petrocchi, Aduanamo,
Simyuru, Idris Fredison, Léon Ribas,
Lisa Timpico, Stg. Mulokot, Surinatives

CONTACT:
E: wasjikwa@gmail.com
T: 06-45575788
Reknr: NL20TRIO 0320 5574 21
trv Stichting Wasjikwa

Stichting SuriNatives is een organisatie van jongeren (met een Inheemse achtergrond) met als doel het ontwikkelen van competenties van de (Inheemse) jeugd om volwaardig te kunnen participeren in de samenleving. Zodat zij later in hun eigen kracht staan en zich waardevol voelen voor hun omgeving en de maatschappij. Ook moedigen wij ouderenparticipatie aan om betrokken te zijn en te blijven bij de ontwikkeling van de (inheemse) jongeren. Daarnaast hebben wij een mediaplatform ontwikkeld bedoeld om stemmen die geen podium krijgen alsnog een podium te geven. Ook vinden wij het belangrijk maatschappelijk voortouw te nemen en de samenleving en diaspora te informeren waar ook ter wereld. Volg: Surinatives via facebook.

TEACH
INDIGENOUS
KIDS TO
BE PROUD
OF WHO
THEY ARE.

Jonathan Araitjamare is geboren in Para te Bernhaddorp en is student van het International Hospitality and Tourism College. Hij is lid van de Leo Club Campus Plus en heeft in het verleden projecten gedraaid voor de VIDS.

Taal overdracht onder Inheemse jongeren

Mijn oma was een Inheemse vrouw die kennis van haar cultuur had en haar taal machtig was. Zij is geboren in Cornelis Kondre en verhuisde later naar de stad en later naar Bernhaddorp, waar ze voor het laatst gewoond heeft. Ze sprak goed Kalinha en we woonden bij haar omdat mijn moeder haar laatste kind is. Ze was erg betrokken in ons leven en was altijd de autoriteit in huis. Ze had ook kennis van planten en medicijnen. Ik kan me nog herinneringen dat ik eens ziek was en na een kruidenbad van haar voelde ik me veel beter. Het was in de periode van de verkiezing van 2010 en na een massameeting bleef ik twee weken ziek. Wat ik van haar heb overgenomen is haar gastvrijheid en zorgzaam willen zijn naar anderen. Als ik bijvoorbeeld gekookt heb, schep ik voor eenieder uit die op dat moment ter plekke is en zorg ik ervoor dat iedereen iets te eten krijgt. Mijn oma liet je nooit met een hongerige maag naar bed!

Ze sprak heel vaak tegen ons (de kleinkinderen) in het Inheems en grapte zelfs in haar taal. Een grapje was bijvoorbeeld; als ze kwaad was of geïrriteerd zei ze dat je neus op een pemoei (peper in het Kalinha) leek. Ze gebruikte ook Inheemse leenwoorden zoals Sjoewie (meisje), paare (betekenis onbekend), kojo (O mijn God), toena (water).

Mijn oma was Kalinha en toen we jonger waren wisten we dat het belangrijk was de Caraïbse taal te leren. We namen zo af en toe pen en papier, schreven de woorden in het Caraïbs met de betekenis in het Nederlands. Helaas hebben we niet zoveel kunnen onthouden en persoonlijk vind ik dit kennis dat verloren is gegaan. Mijn oma is overleden met heel veel kennis en wij hebben verzuimd de kennis te koesteren en over te nemen omdat we de waarde daarvan niet konden inzien op dat moment.

Suriname is een multicultureel land en alle etniciteiten hebben hun eigen taal en gebruiken. Echter zien we dat de Inheemsen een minder goede job hebben gedaan om hun taal te behouden. In sommige dorpen is het Surinaams de standaard waarin er gecommuniceerd wordt. Ik ben in Bernhaddorp geboren en getogen en onze taal werd alleen door ouderen gesproken. Ik ben zelden jongeren tegen gekomen die de taal machtig waren. Hindoestaanse kinderen, Chinese kinderen en marron kinderen worden al vanaf jongs af aan hun eigen taal te spreken. Het mooie ervan is dat er geen schaamte is en dat ze het met trots doen. Het is iets moois om je eigen taal te spreken want dat zorgt voor de versterking van je identiteit. In het binnenland neem ik aan dat de situatie niet zo erg is als bij de kuststreken en daar ben ik ook een beetje opgelucht over. In het binnenland is de noodzaak om een andere taal te leren niet zo groot. Om een goede baan te vinden in de stad zul jij je moeten aanpassen aan de taal en cultuur van de stad en er zijn ook weinig sprekers van de Inheemse taal waar je dagelijks mee zou kunnen communiceren. De gewoonte om in het Inheems te communiceren hebben velen van ons ook niet in de stad. Er zijn veel meer gemeenschappen in het binnenland die hun talen nog kunnen spreken zoals de Wayana, Trio's, en Akurio's.

Soms stel ik me voor dat het ergste wat er kan gebeuren, dat we in de toekomst alleen in musea onze taal kunnen beluisteren, omdat het voorgoed verdwenen is. Dit zal heel pijnlijk zijn want je taal is iets waar je altijd trots op moet zijn. De waarde van de taal zullen we pas merken wanneer het verdwenen is want misschien verdwijnt ook de pi ai gezien die met spreken werkt in het Inheems.

Taal overdracht onder Inheemse jongeren

door Jonathan Araitjamare

Voor mij is taal erg belangrijk, want het geeft je een identiteit en iets om trots op te zijn. Het belangrijkste is dat het mensen met elkaar kan verbinden. Stel dat je eens op reis gaat in een heel ver land en je komt een landgenoot tegen, waarmee je gezellig kunt babbelen. Dit zal een fijn gevoel geven, omdat je een connectie zal voelen. Ondanks je ergens ver weg bent, heb je toch het gevoel dat je iets hebt waarmee je vertrouwd bent. Zo is het ook met onze eigen Inheemse taal. We zijn vaak verdeeld en we raken steeds meer vervreemd van onze eigen taal. Wanneer we onze taal weer laten herleven, zullen we ook weer trots zijn op ons Inheems zijn.

Er zijn verschillende manieren hoe we het bovenstaande kunnen doen. Ik zal hier enkele voorbeelden geven hoe we de taal kunnen doen herleven.

Het eerste wat er gedaan moet worden is op zoek gaan naar mensen die de taal nog machtig zijn. Het maakt niet uit als het Kalinha is of Lokono Djang. We kunnen in samenwerking met de sprekers een curriculum samenstellen hoe de lessen opgebouwd moeten worden. Wel moeten alle aspecten van de taal zoals grammatica, woordbetekenissen en conversaties correct zijn om te zorgen dat de taal goed op schrift staat.

Om jongeren aan te trekken de taal te leren moeten ze het nut hiervan inzien en dat kan gedaan worden door het interessant te maken voor hen. De essentie moet heel krachtig en motiverend zijn. Jongeren zijn snel uitgekeken en daarmee moet rekening gehouden worden. Bij het begin van verschillende projecten in Suriname heb ik gemerkt dat in het begin eenieder gemotiveerd is en later merk je dat het steeds minder wordt vooral als je met jongeren te maken hebt. In een tijd waar er een overschot is aan informatie, zoals nu zijn mensen snel afgeleid.

Hier heb ik enkele manieren om de jongeren te stimuleren de taal te leren:

- Door liedjes kun je makkelijker een taal leren. Als we vanaf de kleuterschool ervoor zorgen dat Inheemse jongeren Inheemse liedjes leren kan dat een goede manier zijn om het voor de rest van hun leven te onthouden. Ik heb op de lagere school geleerd dat ik geen vuil op straat mag gooien en dat is mij tot nu toe bij gebleven. Ik kan het niet uit mezelf halen om maar iets op straat te gooien en dat is de impact die de school gehad heeft op mij. Stel je maar voor welk impact het op Inheemse jongeren zal hebben wanneer ze vanaf de kleuterschool verhaaltjes en liedjes leert in hun eigen Inheemse taal.
- Het gebruik van apps is tegenwoordig handig om nieuwe talen te leren.

Duolingo is een app waar je spelenderwijs elk soort taal kunt leren. Het werkt namelijk zo dat je naar een uitspraak van een woord kan luisteren en woorden kan koppelen met elkaar die dan een zin vormen. Je kunt ook grammaticale weetjes te weten komen. Als we net zo'n app ontwikkelen, kan het handig zijn om een Inheemse taal aan te leren.

- Een andere manier is om via een Facebookpagina dagelijks woorden of teksten te plaatsen met uitleg van de zin of tekst en de uitspraak. Zo zorg je op een goedkope manier dat mensen van informatie worden voorzien.

Dit zijn simpele manieren die ik kon bedenken om onze taalverlies tegen te gaan en jongeren te stimuleren. De tijd is niet onze vriend en de wereld wordt steeds moderner en hoe langer we wachten hoe nadeliger het voor ons zal zijn. Laten we trots zijn op onze afkomst en het ook laten zien. Het is de taak van elk Inheems individu dat we er alles aan doen om onze Inheemse taal niet te laten verdwijnen.

Mijn naam is Candice Zschuschen, ik ben 22 jaar. Ik ben geboren te Sipaliwini in het dorp Konomerume (Donderskamp). Ik heb er zelfs 6 jaren gewoond samen met mijn oma die nu niet meer in leven is. Ik schrijf sinds ik zes jaar oud ben gedichten, maar ik ben sinds mijn dertiende begonnen mijn focus op verhalen te zetten die betrekking hebben op mijn cultuur en waar ik vandaan kom. Ik wil graag mijn stem laten horen voor de Inheemse gemeenschap en dat doe ik in verhalende vorm. Ik vind het belangrijk om als jonge Inheemse vrouw mijn verhaal te delen zodat anderen ook geïnspireerd raken. Ik waardeer mijn cultuur en zie graag ontwikkeling op vele gebieden voor mijn mensen. Na mijn studie VWO heb ik ervoor gekozen Nederlands te studeren op de Universiteit. Dit om de taal beter te beheersen zodat het schrijven gemakkelijker zou gaan. Ik ben erkentelijk dankbaar dat ik een bijdrage mocht leveren aan deze editie van Washikwa.

Uit het verleden naar een toekomst

Iruani kijkt in de verte naar de horizon. Ze sluit haar ogen en ademt diep in en uit. De tocht naar haar dorp zou een poos duren. Ze had genoeg tijd om terug te denken aan de gebeurtenissen die allemaal een waarde hebben toegevoegd aan haar bestaan. Haar verhaal zou ze nog jaren doorvertellen.

Het waren mooie dagen. De dagen waar de savanne een speelplaats was voor alle jongeren. De dagen waar de moeders hun kleren brachten naar de rivier en waar de vaders hun boot namen om te gaan hengelen. Dat alles kan zij zich goed heugen. De bamboe bomen aan de kant van de rivier die oud werden maar steeds weer jonge plantjes gaven, zodat ze voor altijd langs de rivier stonden als vorsten. Om de wind te vangen en de vogels die zich daar nestelden een woonplaats te bieden. Bruine vogels met een gele buik die Iruani in haar taal kende als een petoko. De dagen waar Pipi (oma) haar riep om de traditionele dansjes te leren en de liederen van oudsher. Ondanks zij er weinig van begreep was zij bereid alles te leren wat haar bijgebracht werd. Heel vaak liep zij het bos in om te genieten van de hoge bomen die hun autoriteit uitstraalden. De vele bladeren die zij altijd probeerde te tellen ondanks het nooit een uitkomst opleverde. Om te genieten van de kleine zonnestralen die zich een weg baanden dwars door de takken vol bladeren. Verbazingwekkend waren de verhalen die Pipi vertelde over de bron met wit water in de savanne die nooit opdroogde. Iruani hoopte dat zij dat alles kon zien, dan zou zij geloven in de kracht van de natuur. Maar ze was te klein om met de grote mannen het bos in te gaan. De afstanden zou zij niet kunnen afleggen en toch verlangde zij ernaar en geloofde zij dat ze het zou zien. Die dagen van zekerheid en geloof zouden al gauw voorbij zijn. De dagen waar zij in de regentijd de 'topona' (kreek) bezocht met Pipi. Dat wit zand zorgde ervoor dat het bruin water er toch wat helder uitzag. Met koude handjes en voetjes en met haar lippen helemaal paars van de kou liep Iruani samen met Pipi terug naar hun hut. Pipi maakte dan een grote kan met cassavepap klaar die zij 'sam'ru' noemde. Iruani voelde dan ultieme blijdschap, de hete pap slurpend terwijl Pipi in haar hangmat lag en verhalen van de Zeemeerminnen vertelde. De verhalen van de Bosgeesten waren haar favoriet. Iruani zat dan op het puntje van haar

bank en elk klein geluid boezemde haar vrees in. Pipi zei dat zij niet bang hoefde te zijn want 'Tamusi' (God) waakte over hen. Iruani wist dat Pipi de verhalen niet uit haar duim zoog maar dat zij die geërfd had van haar grootmoeder. Pipi legde haar de taak op om de verhalen te vertellen aan de volgende generatie, zodat de legendes niet verloren zouden gaan. Soms was het rustig en kon Iruani zichzelf verliezen in mooie dromen, dromen over hoe het buiten het dorp zou zijn.

Wanneer de jagers terug kwamen van hun jacht vergat Iruani al haar dromen en was het feest in het dorp. De mannen brachten heel wat vlees en fruit en andere lekkernijen. De mieren die Iruani als 'serie' kende waren haar favoriet. De mieren aten zij met cassavebrood, het was één en al delicatessen. Elke dag was een dag vol avontuur in het dorp. Op school deed Iruani het altijd goed. Alhoewel er geen bibliotheek was, kon zij boeken lenen uit een klein kastje in een van de leslokalen. De boeken las ze dan elke keer opnieuw. Pipi was blind en kon de boeken niet zelf lezen. Iruani heeft nooit geweten of Pipi kon lezen of schrijven. Maar ooit vertelde Pipi haar dat zij leerkracht had willen worden, maar dat lag buiten haar bereik. Omdat zij geen ondersteuning kreeg als inheemse vrouw en ook omdat zij het dorp niet kon verlaten. Pipi had teveel broertjes en zusjes voor wie zij moest zorgen. Iruani begreep het verhaal van Pipi. Haar zou het niet overkomen. Ze zou studeren en leerkracht worden. Die belofte deed zij aan Pipi.

De bootsman schreeuwt dat ze voorbij Kalebaskreek gaan. Iruani schrikt op uit haar gedachten. Ze kijkt naar het dorp Kalebaskreek. De bewoners van het dorp staan op de brug te zwaaien. De mannen die net zijn aangekomen met hun vissersboot zwaaien ook en Iruani voelt een blijdschap opborrelen, ze zijn al half onderweg. Ze zwaait terug naar de mensen en kijkt weer voor zich uit. Zij bewonderde het dorp Kalebaskreek die langs de Coppenamerivier ligt. De parwa en mangrove bomen staan langs de rivier als vorsten om het land te beschermen tegen erosie. Iruani ziet de sabakoe's zitten op de takken alsof zij de beheerders zijn van de bossen. Het is mooi weer en ze verwachten geen regen. De weg naar Konomerume (Donderskamp) is nog lang.

Iruani denkt terug aan de zonnige dag toen zij van school kwam. De opi (dokter) van het dorp stond naast Pipi haar bed. Zij leek niet zo best en Iruani had geen idee waarom Pipi er zo ziekjes bij lag. Dagen gingen voorbij en Pipi zong haar liedjes niet meer. Ze sprak niet en lag gewoon stil in haar hangmat. Op een dag riep Pipi haar naar binnen. Iruani zat op de vloer en luisterde naar dat wat Pipi te zeggen had. Pipi vroeg haar als ze wilde blijven in het dorp. Iruani begreep er niets van. Ze had dromen om het dorp ooit te verlaten, om de buitenwereld te zien en te verkennen. Iruani weigerde en Pipi begon hartverscheurend te huilen. De tranen van Pipi rolden over haar wangen. Iruani kon dat niet aanzien en begon ook te huilen. Ze zou Pipi missen. De tijd die ze samen hadden doorgebracht zou ze nooit vergeten. Na een week of twee was haar moeder ineens in het dorp. Iruani zou Pipi verlaten, haar vertrouwde omgeving, haar woonplaats en alles wat haar dierbaar was. Ze vertrok na drie dagen naar de stad. Pipi hield Iruani stevig vast en fluisterde heel zachtjes 'Irupa Atjo!' (het gaat je goed!). Iruani stapte zonder een keer om te kijken in de boot.

Kort daarna kregen ze een bericht dat Pipi verzadigd van het leven, was heengegaan. Die dag zou Iruani voor de rest van haar leven bijblijven. Het was alsof zij een deel van haar identiteit kwijt was. Pipi die altijd levendig was en die haar alles had bijgebracht over haar cultuur was er niet meer. Iruani had spijt dat ze Pipi alleen had gelaten. Ze huilde dagen lang en voelde zich klein en verloren. In de stad aangekomen was het een en al moeilijkheden. Op school had Iruani moeite om erbij te horen. Ze begreep de helft niet van de waarden en normen in haar nieuwe omgeving. Haar voeding werd aangepast, ze zou nooit meer awaraoko drinken en sam'ru. De lucht was anders, het was niet zo fris als de lucht van het dorp. Ze moest steeds vechten om gezien en gehoord te worden. Het was moeilijk om haar stem als jonge Inheemse vrouw naar voren te brengen. Dat was niet het beeld wat zij in het dorp voor zichzelf had gecreëerd. Het enige wat haar steeds op een rechte spoor hield waren de woorden van Pipi. Steeds moest zij 'Tamusi' aanroepen om haar door het leven te leiden en om haar plek te vinden binnen de maatschappij. Ze zou uit haar indentiteitscrisis stappen en weer de draad oppakken. Alles wat ze zou bereiken en leren zou ze weer meenemen naar haar dorp. Ze zou terugkeren hoe hard het ook was.

De jaren die volgden waren zwaar, maar Iruani gaf niet op. Heel soms wilde zij haar dromen opgeven, maar Pipi vertelde haar ooit dat de voorouders kracht ontvingen door vast te houden aan hun dromen. En uiteindelijk na jaren keert Iruani terug naar haar dorp. ze had haar plan al gemaakt. De dorpsbewoners hadden haar nodig. Zij hadden te kampen met heel veel problemen waar niemand ze echt mee hielp. Hun vervoer was niet geregeld en niemand was er die echt naar hun omkeek. De moeders moesten ongeveer acht uren lang met hun kinderen op de rivier zijn in weer en wind. Ze moesten van geluk spreken als zij bij aankomst verlichting zagen in het dorp. Ze hadden niet optimaal electriciteit en moesten met hun kleine boot grote vaten olie vervoeren voor de lichtmotor. Iruani zou brieven moeten richten naar de verschillende instanties die opkomen voor de Inheemsen in het binnenland van Suriname. Heel veel mensen verlieten het dorp om zich in de stad te vestigen omdat er geen doorgroeimogelijkheden zijn op het gebied van educatie en wergelegenheid. Zij zou graag voor de jongeren in het dorp een bibliotheek willen. De natuur had heel veel te bieden en kon genoeg opbrengsten leveren voor de dorpsbewoners. Alhoewel ze omringd waren door krekens en rivieren hadden zij geen schoon drinkwater. Iruani wilt haar mensen graag helpen en ze zou proberen gezamenlijk naar oplossingen te zoeken. Zij hoopte samen met het dorpshoofd zaken te kunnen bespreken ter verbetering van de situatie in het dorp.

De boot maakt een bocht naar de Wayambo rivier. Uiteindelijk gaan ze voorbij het dorp Corneliskondre. Iruani stapt uit haar gedachten. Het was niet meer zo ver. Ze ziet de raven huisjes maken in de toppen van de bomen. De gele vlinders vliegen in groepen voorbij. De wind waait heerlijk. Iruani wast haar gezicht met het bruin water van de rivier. Het is koel en voelt goed aan na een acht uren lange reis. De zon gaat onder en weerspiegelt mooie beelden in het water. Vol bewondering kijkt Iruani naar de natuur die heel kalm haar grootheid uitstraalt. De bootman wenkt dat ze er bijna zijn. Nog een bocht en Iruani ziet de steiger, ze ziet de bewoners van het dorp en ze ziet het bordje waarop geschreven staat: "Welkom te Konomerume (Donderskamp)". De bewoners van het dorp staan op de steiger en kijken vol verwachting hoe de boot aankomt. De emoties hopen zich op en de tranen rollen over Iruani's wangen. Ze was thuis. Ze zou altijd thuis willen zijn. Pipi zou ze niet meer zien. Maar een deel van Pipi is altijd in het dorp. Het dorp is levendig en de lucht voelt fris aan. Dit is mijn paradijs.

Wayana school

kennis en educatie centrum van Kawemhakan

De Wayana zijn een inheemse bevolking van Zuid-Amerika, die ten noordoosten van het Amazone-regenwoud leven. De dorpen liggen langs de rivieren Marowijne, Tapanahony, Tampok, Paru Del Este en Jari, in een uitgestrekt gebied dat momenteel wordt beheerd door Suriname, Brazilië en Frankrijk (Frans-Guyana). Het Wayana-volk bestaat uit 2.000 tot 3.000 mensen, van wie ongeveer de helft in Guyana woont en de andere helft gelijk verdeeld is tussen Brazilië en Suriname. Kawemhakan is een Wayana-dorp van ongeveer 150 inwoners, gelegen aan de oevers van de Marowijne-rivier, die tussen Suriname en Frans-guyana ligt. Kawemhakan wordt begrensd door de rivier in het oosten en door het Amazone-regenwoud op de heuvels rondom.

Er is geen openbare school in Kawemhakan. Kinderen worden naar het Wayana-dorp Taluwen gestuurd, ongeveer tien minuten stroomopwaarts aan de andere kant, waar een Franse openbare school is. De kinderen van Kawemhakan, die verder weg wonen dan die van Taluwen, moeten heel vroeg opstaan om naar school te kunnen. Ze zijn daarom vaak

vermoeider dan de anderen en hebben beperkte toegang tot de verschillende buitenschoolse ondersteunings-systemen die in de dorpen aan de Franse kant bestaan en tot ontmoetingen met leraren.

Het lokale leven heeft bepaalde specifieke kenmerken waarmee we rekening moeten houden, wat een staats openbare school niet kan. De Wayana hebben hun eigen manier van leven, eigen ritmes, nauwelijks verenigbaar met een 'westerse' schoolkalender.

De school bestaat uit drie klassen: kleuterschool (onder 6); primair (6 tot 12 jaar); volwassenen (ouder dan 12 jaar). Er wordt ook volwasseneducatie gegeven. In feite zijn de meeste volwassenen die onze school bezoeken jonge mensen uit het dorp die hun studie niet hebben kunnen voortzetten. Ze hebben dus al schoolkennis, meestal in het Frans. Cursussen voor volwassenen blijven open voor iedereen die geïnteresseerd is, ongeacht leeftijd of opleidingsachtergrond.

De Wayana willen ook een opleiding voor hun kinderen die hen in staat stelt deel te nemen aan het leven van het land (Suriname), diploma's te behalen, en meer in het algemeen, de wereld te begrijpen en in staat te zijn hun rechten te verdedigen in een mondiale context. Daarom moeten we ook onderwijs bieden dat op deze doelen is gericht: de Nederlandse taal wordt onderwezen, evenals het Engels, en elementen van kennis van de wereld (aardrijkskunde, geschiedenis, wiskundige begrippen, enz.) Onze school zal een certificaat afgeven waarmee deze leerlingen zich kunnen inschrijven voor het secundair onderwijs.

Doelstellingen

In 2019 ontwikkelde de Wayana na talrijke bijeenkomsten in de dorpen een tienjarenplan. Dit beschrijft de visie op middellange termijn voor de gemeenschap. Dit is wat erin zit voor het onderwijs:

Onderwijs dat we nodig hebben:

- Wayana leren
- Nederlands leren
- Engels leren
- Training in alles wat een Wayana nodig heeft in het dagelijks leven (reparatie buitenboordmotor, kettingzaag, houtbewerking, elektriciteit etc.)
- Cursussen over Wayana-cultuur, tradities en gebruiken
- Leiderschapsontwikkeling
- Training in westers denken
- Training voor buitenstaanders over de Wayana-gewoonten
- Fundamenten voor capaciteitsopbouw, jongeren en traditionele leiders en zelfbepaalde ontwikkeling

We hebben soms activiteiten die worden aangeboden door externe medewerkers, op uiteenlopende gebieden als kunst, multimedia, sport en wetenschap. Sprekers kunnen lid zijn van onze stichting, of uit samenwerkingsverbanden. We nodigen iedereen die kennis wil delen met onze gemeenschap uit om contact op te nemen.

De stichting Mulokot, genoemd naar een mythisch Wayana-wezen, werd in 2018 opgericht door het opperhoofd van de Wayana-gemeenschap, Ipomadi Pelenapin samen met de voorzitter van de stichting Jupta Itoewaki. Het doel is om de rechten van het Wayana-volk te verdedigen en de ontwikkeling van dorpen te bevorderen.

Het onderwijsteam van de stichting Mulokot Kawëmhakan bestaat momenteel uit 3 personen:

- Léon RIBAS, coordinator educatie
mail: leonribas@mulokot.com
- Michel NAILOEPUN, Wayana-docent en tolk Nederlands
mail: michelnailoepun@mulokot.com
- Lisa Gayle TIMPICO, educatie assistent
mail: lisatimpico@mulokot.com

Meer informatie over ons team en over de andere leden van de vereniging vind je op onze website: <https://mulokot.com/who-we-are/mulokot.team>

DONEER NU
ONDERSTEUN DEZE WAYANA SCHOOL

Keesstraat
597434790

Wij Wayanas leven van de kostgrond eerst kappen we de kostgrond open en dan wachten de mensen op de grote droge tijd. Vervolgens worden de boomstammen of onkruid verbrand (de kostgrond word bewerkt) om dan te kunnen planten. Daarnaast planten we cassave, kwak, kasirie, banaan, zoute aardappel, mais watermeloen, suikerriet (kwak is geen plantje). Wij als Indianen eten deze dingen. De cassave snijden, raspen wij daarna droog maken. Na 4 dagen wachten we om het te bakken, daarna zetten we die in de zon. Tegenwoordig is het niet hetzelfde omdat het regenweer is. Daarom is de kostgrond niet te verbranden. Daardoor worden de cassave dus ook bedorven. Omdat het waterstand te hoog is. En zo worden ze aangetast door rupsen omdat de stengel uitdroogt.

De kostgrond door Felida

Wij Wayanas leven van de kostgrond eerst kappen we de kostgrond open en dan wachten de mensen op de grote droge tijd. Vervolgens worden de boomstammen of onkruid verbrand (de kostgrond word bewerkt) om dan te kunnen planten. Daarnaast planten we cassave, kwak, kasirie, banaan, zoute aardappel, mais watermeloen, suikerriet (kwak is geen plantje). Wij als Indianen eten deze dingen. De cassave snijden, raspen wij daarna droog maken. Na 4 dagen wachten we om het te bakken, daarna zetten we die in de zon. Tegenwoordig is het niet hetzelfde omdat het regenweer is. Daarom is de kostgrond niet te verbranden. Daardoor worden de cassave dus ook bedorven. Omdat het waterstand te hoog is. En zo worden ze aangetast door rupsen omdat de stengel uitdroogt.

Tekening door Imaliya

Varrel

1 Vij de g z j a n e 202

Tekening door Variel

Tekening door Rechicha

Tekening door Marie-Nosa

Ithutao Eitop

Lijne kanehax. tehomo wote-tinete hapen tehene the. Ithutao opno malale luno atpale the apno tehene tehomo tom. itenehtao kanehax, mentolu tom monna dwe kaje kate. Malale kanehax ehehaxila tehomo tom teheme liden kanehax.

Hemala man fiwe tehene ithutali tom, klanhax man tot tehene kohle man ehtom mahpe tehene. Hemala ithutao kaje Tirahamhpe elamhax tehomo iponehpe.

Hemala man goudsoekers tom mahpe man tehene ithutao. Malale houtkapper tom man mehne man molo, & mekhane kaje menke luthao. opolan tom mahpe man Hemala. ATV metom man Thexeplo Ithutao.

Ithutao luno atpale, kanehax metom joo panaxme tihue. Tehomo, kaje katop panaxme tot dwe mienepaga. Ithutao & molo tom mahpe dwe man, tehene tom monna hapen tehene. mija man tot tehene, luthax he liden man, hemala apno. Tehomo tom enetop me.

ITUHTAO EITOP - 'Het leven in het bos' door Emma

In het verleden bestonden er al veel dieren in het bos. Als je in het bos gaat, kon je de dieren al heel snel vinden. Tijdens het varen langs de rivier kwam je ook dieren tegen, omdat men toen geen lawaai maakte, bv men had toen nog geen buitenboordmotor. En ook als we dieren vonden, verkochten we het niet. Het was voor onze eigen gebruik. Nu is het leven van de dieren veranderd in het bos, omdat de woonomgeving van de dieren worden bedreigd door goudzoekers, houtkappers, de vliegtuig en de atv. De dieren worden dan door allerlei lawaai gestoord en gaan daardoor diep het bos in. Als je nu wilt gaan jagen, moet je dus echt diep in het bos gaan zodat je wat kan vinden om te eten.

Het monster in de lagune

door Latoya Parmanand

Noah was een heel stoute jongen die graag alleen wilde zijn om de stad te verkennen. Hij was slechts zes jaar oud, maar hij dacht dat hij oud genoeg was om zijn eigen beslissingen te nemen en ging alleen op pad. Ondanks de sloten en alarmen die in huis waren om te voorkomen dat hij wegliep, vond Noah altijd een uitweg zonder dat iemand het merkte. Noah zei tegen zijn ouders: ik hou niet ervan om opgesloten te worden, ik wil vrij zijn als een vogel! Noah's ouders wisten niet meer hoe ze hem moesten uitleggen, dat ze hem niet hadden opgesloten. Ze wilden alleen dat hij niet zomaar weging.

Zijn familie besloot een paar dagen in het bos door te brengen waar ze een hut hadden. In de buurt was een prachtige lagune, bekend als een meer van schoon water, vol met prachtige vissen. Noah durfde niet gelijk in de lagune, omdat ze hem hadden gewaarschuwd dat niet te doen. Ze vertelden Noah dat er een verschrikkelijk monster in de lagune leefde, die de mensen in zijn grot bracht die hem hinderde. Toen ze bij de hut aankwamen had Noah's vader een gesprek met zijn zoon.

'Noah, onthoud dat je niet in de lagune kunt zwemmen. Je kunt alleen tot aan je knieën in het water zijn.'

'Dat zijn verhalen voor kleintjes, pap, ik ben al oud' zei Noah.

Het is geen verzonnen verhaal. Je kunt maar beter luisteren, als je niet wilt dat het monster in de lagune je naar zijn grot brengt en je daar opsluit', zei papa tegen hem.

Noah kon niet geloven dat zijn vader hem nog steeds deze kinderachtige verhalen vertelde voor babies.

Diezelfde nacht ging Noah heimelijk naar de lagune. Alles was stil. Hij zette één voet in het water, en daarna zijn andere. Hij deed één stap, twee stappen, drie...het water reikte al tot zijn knieën. Mijn vader is langer dan ik, dacht Noah, ik zal nog twee stappen zetten. 'Wat een onzin' dacht Noah ondertussen, 'Ik weet zeker dat hier geen monster is, ik zal een beetje meer in het water komen'. Noah ging tot zijn middel de lagune in. En toen hij zag dat er niets gebeurde, ging hij een nog dieper, tot aan zijn nek. En toen begon hij te zwemmen. Voor hij het wist was hij in het midden van de lagune.

Maar plotseling voelde Noah iets hem meentrekken en hij werd bang. Vanwege de angst kon hij zijn benen niet bewegen. Hij probeerde naar de kant te zwemmen, maar zijn benen bewogen niet en hij begon te gillen. Zijn gegil wekte zijn vader, die onmiddellijk naar buiten rende en naar zijn zoon zwom om hem te redden. 'Wees stil Noah, ik ga je redden' riep zijn vader terwijl hij zo hard mogelijk zwom. Ze keerden samen ongeschonden terug naar de kant.

'Het spijt me pa, je had gelijk. Ik werd bijna meegenomen door het meermonster'.

'Noah, mijn zoon, er is geen monster in de lagune. Je moeder en ik hebben je dit verhaal verteld om je te beschermen.'

'Nu ben ik veilig' zei Noah, terwijl hij zijn vader een dikke knuffel gaf.

Hierdoor heeft Noah geleerd dat hij niet ongehoorzaam moet zijn tegen zijn ouders en dat hij moet luisteren naar hun goede raad. Noah voelt zich niet langer opgesloten, nu weet hij dat hij beschermd is.

Illustraties: Esmeralda Blanca (13 jaar)

Bijzonder interview: Jongeren van Awerboekana!

met
Simyuru Tjaaroeme
& Lydia Aduanamo Schenker

Kun je iets vertellen over jouw eigen inheemse geschiedenis?

Simyuru: Ik ben Simyuru Tjaaroeme geboren getogen in Amsterdam. De inheemse traditie die ik in Nederland meekreeg was voornamelijk thuis en op familiefeesten. In die tijd waren er veel families vanuit Bigi poika in Nederland, dus bij speciale gelegenheden was iedereen van de partij. Jong, oud, iedereen was er. Het gevoel van samenzijn en elkaar weer zien was heel bijzonder, omdat wij inheemsen uit alle uithoeken van Nederland kwamen om onze cultuur uit te dragen en te vieren. Onze ouders, grootouders en voorouders hebben veel moeten doorstaan voor een beter leven voor hun kinderen. 500 jaar na kolonisatie moeten wij als inheemsen nog veel inhalen. Wat voor de meesten in de westerse cultuur vanzelfsprekend is, geldt niet voor de inheemsen die wonen in Noord-, Midden en Zuid-Amerika. In de westerse cultuur is er rijkdom. In Suriname leven de inheemsen op een andere manier, veel bewuster met de dingen die je hebt. Als je alleen in het westen hebt geleefd, denk je dat dit de normale manier van leven is. Dit is helemaal niet zo vanzelfsprekend. Toen ik rond mijn 17-jarige leeftijd naar Suriname ging met mijn ouders, ontmoette ik mijn grootouders en vanaf die periode leerde ik meer over mijn cultuur en waar ik vandaan kom. Daarvoor was ik zoekende, een loner, en wist niet zo goed waar ik bij hoorde. Vanaf toen was het voor mij duidelijk wie ik was. Mijn verleden, mijn heden en toekomst stond op dat moment voor mij vast. Ik ben een trotse inheemse (Kalinha) en ik draag het uit tot de dag dat ik naar mijn volgende bestemming ga.

Lydia: Ik heb weinig meegekregen van de geschiedenis, de achtergrond vanwaar ik vandaan kom. Mijn opa is Jubithana, oorspronkelijk hoort hij Alamaké te heten. Hij heeft de naam van zijn moeder gekregen, omdat hij niet is erkend. Ik ken de broertjes en zusjes van mijn opa wel, maar we zagen ze af en toe. Mijn opa is vanuit Suriname in het geloof gegaan, Jehova's getuige. Hij is piai geweest, maar daarna is hij zo om geturned, dat hij de cultuur niet aan zijn kinderen heeft meegegeven. Hij is naar Nederland toe gegaan met zijn vrouw, en zijn kinderen kregen een christelijke naam. Hij vergat zijn cultuur in de opvoeding mee te geven. Na een lange tijd kreeg ik weer contact met mijn opa, die woonde in Goes, toen was hij al op hoge leeftijd. Hij leerde mij af en toe woordjes als dokote en halikodjakoba. Mijn opa heeft mij 3 woordjes geleerd en dat was mijn enige houvast, enige trots. Toen hij doodging, kon ik weinig anderen vragen. Ik was altijd nieuwsgierig naar mijn cultuur, ik had een identiteitscrisis. Ik voelde mij leeg, ik wist niet waar ik bij hoorde. Toen ik jong was, kon ik niet vinden wat ik zocht. Toen ik 18 jaar werd, heb ik op mijn verjaardag inheemse schouderdoeken gemaakt,

wat ik leerde van een tante. Na de geboorte van mijn dochter werd het onrustig bij mij, ik zocht naar wat brandde in mij, wat is die leegte? Via een oom kwam ik bij Wajonong (vereniging van Arowakken in Rotterdam; red.) terecht en is het bij mij verder gaan rollen, ik was niet meer te stoppen. Ik vroeg daar of er meerdere mensen waren die zich ook zo voelde zoals mij. Toen heb ik samen met Ruggero Biswane een bijeenkomst, een soort debat voor jongeren naar de ouders toe, georganiseerd. Daar heb ik Simyuru leren kennen, en we hebben toen een groepje gevormd 'the Young Natives'. Er zijn nog steeds jongeren en ouderen die zoekende zijn, die veel willen weten. Je komt niet makkelijk bij de antwoorden.

Simyuru, jij hebt een organisatie opgericht, hoe heet deze en waarom heb je voor deze naam gekozen?

S: Nadat ik in Suriname was geweest, nu ik weet wie ik was, wilde ik mij daar meer in gaan verdiepen. Via Willem (Koning, cultuurdrager van de Kalinha in Nederland; red.) heb ik vragen gesteld. Na jaren ben ik in een inheemse culturele groep gestapt, Wehpokamanong (culturele groep van Kalinha uit Weesp; red.). Bij hen heb ik veel geleerd over de cultuur en het netwerk. Daar zaten ook jongeren in, die met hetzelfde rondliepen, als wat ik had toen ik 17 jaar was, dat verandert niet. Toen kwam ik op het idee om er iets mee te doen, mijn organisatie Awerboekana is begonnen in 2019. De naam is Awerboekana (araucana) is de naam van mijn overgrootvader. Zijn roepnaam (Simyuru) heb ik van hem gekregen. Ik ben nog steeds aan het onderzoeken hoe en wat, maar de naam komt ook voor in Chili bij de Mapuche inheemsen. Het is een originele inheemse naam die de kracht van onze inheemse voorouders vertegenwoordigd. Een naam die verbintenis geeft aan onze cultuur die ik wereldwijd wil inzetten.

Awerboekana is verder voortgekomen uit het contact met de organisatie Kwaku (jaarlijkse festival in Amsterdam Zuidoost in juli-aug; red) om een inheemse dag te organiseren in 2020, we hadden al veel dingen geregeld, een timetabel voor 2 dagen, groepen gevraagd, maar toen kwam corona en is alles stopgezet, dat was jammer. Het was een moment om onze organisatie te laten zien en een eenheid te creëren met alle inheemsen in Nederland en twee dagen iets moois neer te zetten en niet alleen dans- en cultuur maar ook educatie.

Noot redactie: Dit interview vond plaats in 2022. Op 5 augustus 2023 heeft Awerboekana i.s.m. A touch of spirit (evenementen-organisatie van Sherlien Sanches) en Stg, Kaikoese (organisatie van Kalinha) een inheemse dag georganiseerd op Kwaku Festival.

Wat zijn jouw doelen voor de inheemse jongeren organisatie? Op welke manier wil je dit bereiken?

S: Wij zijn nog niet officieel opgericht. Onze doelen zijn voornamelijk gericht op de jongeren, kennisoverdracht, de dans- en zang, cultuur, gebruiken en geloof. Wij willen bijspringen in hun ontwikkeling, wat willen de jongeren overdragen en doen. Het begon als een idee en eigenlijk door veel met mijn cultuur bezig te zijn, is het tot bloei gekomen. Maar ik ben nog lang niet bij wat ik echt wil bereiken. Doordat ik in een inheemse band speelde en veel heb kunnen leren met dank aan de groep Wehpokamanong, zag ik en voelde ik wat ik in mijn jeugd sterk miste. De zoektocht naar verbinding met de cultuur en de taal. Er zijn nog steeds inheemsen die hiernaar op zoek zijn en vooral jongeren, die probeerden wij toen te bereiken. Het is alleen lastig als je niet weet waar ze zitten of hoe ze te bereiken. Daar liepen wij tegen aan. Wij waren aan het onderzoeken hoe wij dat het beste konden doen. Aweroekana wil de jongeren de juiste tools meegeven. Eigenschappen waar wij als inheemsen eigenlijk al over beschikken; doorzettingsvermogen, creatief zijn op elk gebied, denkers enz.

L: Vorig jaar hebben we een samenwerking gehad met Surinatives (jongerenorganisatie in Suriname; red), toen zij net waren begonnen. We hebben een paar zoommeetings met hun gehad ter ondersteuning over hoe ze dingen voor elkaar konden krijgen. Het was fijn om te doen en om te luisteren waar ze tegen aan lopen. We hebben ze een beetje op weg geholpen met ideeën en met T-shirts met hun eigen logo. Nu doen ze het fantastisch met begeleiding van anderen. Hoe ver ze kunnen komen onder het motto om de cultuur door te kunnen geven. Samenwerking is belangrijk. We waren al bezig met ideeën voor Suriname met Aweroekana, maar door corona werd alles stilgezet. Dit jaar willen we verder gaan waar we zijn gebleven. Weyū (Tony Pierre van Stg. Kaikoesie; red.) is er nu ook bij en we kijken of er nog andere actieve jongeren interesse hebben. We zijn nu bezig met kledingontwerp en onze financiën.

Wat zie jij als belangrijke inheemse waarden? Geef jij iets terug over deze waarden in jouw opvoeding?

L: Voor mij zijn belangrijke inheemse waarden de natuur, de planten, de bomen, dat zijn life savers. En onze voorouders. Praat zoveel mogelijk met hen over vroeger, over normen en waarden die ze toen hadden, over hun opa en oma, over hoe ze heetten, hoe het er toen aan toe ging. De inheemse samenleving is één van de belangrijkste van de hele wereld, vanwege de kennis, niet alleen over planten maar ook de medicinale kennis. Niet te vergeten onze handwerk, inheems handwerk zie je nu liggen in de winkels en men verdient er goud geld mee.

S: Ik vind respect tonen het belangrijkste, voor de mens en de natuur en dat je dit ook weer overdraagt aan jouw kinderen. En ook respect naar jezelf toe. Dit doen we als inheemsen al onbewust, omdat dit in onze DNA zit. Ik heb gezien in bijvoorbeeld Canada wat de kolonisator heeft aangericht binnen de inheemse gemeenschap, dit wordt overgedragen van ouderen op kinderen. Als je niet sterk genoeg bent of mensen om je heen hebt die je daarin begeleiden of aanspreken, dan blijven problemen doorcirkelen. Het begint bij jezelf, als je zelf geheeld bent dan kun je anderen ook helen en overdragen hoe je dit hebt aangepakt. Pas op latere leeftijd zijn mijn ouders dingen gaan delen, ik wil dit wel anders doen bij mijn zoon. Hij moet bepaalde dingen weten en dit ook meenemen in zijn verdere ontwikkeling. Toen ik in Canada was, heb ik het verschil gezien, hoe zij het doen en wij in Suriname. In Canada zijn zij er al mee bezig vanaf in de buik, elk weekend hebben zij een pow-wow, de kinderen worden daarin opgevoed, de taal, de cultuur. Dat heb je hier niet in Nederland.

L: Ik heb geleerd dat je het moet doorgeven, anders creëer je een soort leegte bij je eigen kind. Ik betrek mijn dochter bij de zang, ze stelt vragen, ze zingt nu al liedjes mee. Ze is heel gek op pepre watra. Ze ziet dat ik bezig ben, dan vraag ik of ze wilt helpen met knippen van kleding en knopen, dus dat is een onderdeel van het doorgeven van de cultuur. Ik schrijf gedichten voor Wasjikwa (magazine; red.) en dan moet zij altijd luisteren of het wel goed is. Gelukkig luistert ze, al moet ik het 3 of 4 keer voorlezen. Dan is ze heel trots op mij. Ik kan mijn dochter van twee kanten meegeven, ook van haar vaders Arabische kant. Voor haar is het belangrijk om beide culturen te kennen. Ik kan niet geloven dat je zoiets kwijt kan raken, dat is niet alleen je cultuur maar ook je DNA. Wie is je vader, je moeder, je opa, je oma.

Op welke manier zou de inheemse gemeenschap zichtbaarder kunnen worden in Nederland?

L: Je moet samen blijven nadenken en samenwerken, des te meer zielen des te meer vreugde. En dan zullen ze ook meer zien. Blijf vertellen over de geschiedenis. We zijn wel eens naar de archieven geweest, we hebben daar veel gezien en gehoord, teveel wat wordt weggestopt. Er zijn verhalen die je niet leert op school over de inheemsen. Er zijn veel mensen in Nederland, die totaal niets weten of begrijpen maar wel interesse hebben. We hebben zoveel talenten, de kleding, de dans, de muziek. Waarom zijn er geen toneelstukken? Hier kan je jongeren enthousiast mee maken. Nu kun je het alleen maar zien in een museum. Jongeren houden van muziek, ze zetten hun gevoelens om in dans, in gedichten, in rap. Maak met deze elementen een toneelstuk, vertel een verhaal. De ouderen van bijvoorbeeld organisaties als Kaikoesie en Wasjikwa weten genoeg over inheemse helden. Zo kunnen we onze cultuur naar voren brengen, groter maken.

S: De zichtbaarheid van de inheemsen in Nederland is hier en daar aanwezig. Wat ik mis is eenheid binnen onze gemeenschap. Hetzelfde wat ik mis in de wereld is eenheid, met de mensheid, er zijn te veel conflicten die er spelen op dit moment. Je ziet nu wel meer tot stand komen, omdat groepen gaan samenwerken. Maar als echt alle groepen zouden samenwerken, dan zouden we veel sterker staan. Als die eenheid er eenmaal is, pas dan kunnen wij grote stappen zetten, groter denken, meer bereiken en een gezicht maken in de maatschappij en zelfs wereldwijd. Het is niet alleen plezier hebben of uitdragen van onze cultuur, het is veel groter dan dat. Wie wij zijn en wat wij uitdragen is groter dan ons zelf.

Er is nog teveel conflict met oudere generaties in Nederland en Suriname. Dat komt door de kolonisator, die heeft ons tegen elkaar uitgespeeld, er is nog steeds wrok en nijd. We moeten toenadering zoeken en samenwerkingen aangaan.

Ik hoop dat we volgend jaar weer met Kwaku aan tafel kunnen zitten en de plannen kunnen uitvoeren en iedereen erbij kunnen betrekken. En we hopen dat dit een omwenteling kan zijn, het kan. Er zijn zoveel dingen die we samen kunnen uitdragen uit onze cultuur.

Wie is jouw held? En waarom?

L: Ik ben een tijdje bezig geweest met deze vraag. Zie het maar te vinden of te googlen. Je moet echt naar het Nationaal Archief gaan en weten op welke naam je het kunt vinden. Dat is niet genoeg. Zeker in Suriname hoor je dit mee te krijgen op school, zeker omdat we de eerste bewoners zijn van Suriname, zij hebben gevochten voor onze afkomst. Bij onze helden horen namen, een persoonlijkheid en hun verhaal.

Mijn helden zijn Adajali, onze voorouders, zij geven mij de kracht. Elke dag word ik wakker en geven zij mij de drive. Zij hebben voor mij een vangnet gemaakt, een pad voor mij uitgestippeld en wie ik daarop tegenkom, wat ik van hen ga leren. Kijk waar al die kracht vandaan komt, dat is niet zomaar. We hebben onze voorouders die met ons meelopen. Andere superhelden zijn de jeugd van tegenwoordig. Zij moeten na ons kijken hoe zij het verder doen.

S: Hercus van der Bosch is mijn held, de oprichter van Pawana 'Vrede' (inheemse muziekbond uit 1993; red.). Pawana heeft een soort platform voor ons gecreëerd waaruit meerdere bandjes die nu bestaan zijn voortgekomen. Zij hebben iets geweldigs neergezet voor de inheemsen in die tijd en voor ons achtergelaten anno 2022. Alleen hebben wij er als nieuwe generatie niet veel mee gedaan. We hadden al meer moeten hebben in die 30 jaar tijd en ik kijk ook naar mijzelf. Ik vind het echt jammer dat ik mij niet eerder heb ingezet voor onze cultuur. Ik was verdwaald tussen 2 culturen op zoek naar mijzelf, verstrikt in het westen en onze Zuid-Amerikaanse inheemse achtergrond. Ik kon daar toen niet goed mee omgaan.

Wat is jouw boodschap aan inheemse jongeren in diaspora en in Suriname?

Lydia: Onze voorouders hebben gestreden voor onze toekomst, onze DNA. Vele zijn gestorven in de strijd of door ziektes die zijn overgedragen door de buitenstaanders. En ja er zijn helden, maar ken jij ze? Als je niet weet waar je ze moet zoeken, vind je ze ook niet. Het is weggestopt net als onze cultuur en onze leefgewoontes, die ze ook hebben geprobeerd te laten verdwijnen. Het is van belang om te strijden voor onze geschiedenis, zoals er in het verleden is gestreden voor de toekomstige generaties, onze jongeren. Het bloed dat door onze aderen stroomt, dat is van de eerste oorspronkelijke bewoners van Suriname, wij zijn hun nazaten. Of we nu 10%, 20% of 80% zijn, dat maakt niet uit. We bloeien en zaaien uit. Laten we de schade herstellen en met jong en oud weer samen opbouwen.

Simyuru: Mijn boodschap voor de nieuwe generatie is, schroom niet om samen te werken en vragen te stellen aan de ouderen die er nog zijn. Wij hebben zoveel vragen. De cultuur is veranderd in 500 jaar na kolonisatie. Dat is niet erg, zo is het leven nu eenmaal, maar wij zijn goed in aanpassen en op een positieve manier te veranderen, dat maakt ons als inheemsen krachtig en wijs. Onze voorouders zullen altijd bij ons staan, no matter what. Wees bewust wie je bent en van alles om ons heen. Denk in het groter geheel en probeer niet alleen van één kant bepaalde dingen te bekijken. De kracht van jezelf en samen is enorm sterk. Laten wij samen als één volk stappen zetten vanaf nu. Doe het voor de nieuwe generatie die onze normen en waarden gaan overdragen aan onze kleinkinderen.

Wasjikwa in 2023!

Wasjikwa heeft zich vanaf de oprichting als stichting in 2022 weer 100% ingezet tijdens verschillende activiteiten, waaronder onze workshops in Amsterdam-West en in samenwerkingen met Stichting Aralez, het Tropenmuseum, een performance in het Stedelijk Museum samen met Aweroekana en we hebben meegelopen in de Bigi Spikri van het Ketu Koti Herdenkingsjaar Slavernijverleden in Amsterdam. Het is een interessante tijd voor de inheemse organisaties in Nederland, er is veel beweging. We kijken graag samen met u terug...

Workshops 2023

Nog even kort: Wasjikwa is nu officieel een stichting! - door Martha Sabajo

Aanleiding

Mijn dochter Leander Vermaning kwam met het voorstel om een herdenking te organiseren voor haar oom Albert Sabajo. Albert heeft een mooie geschiedenis achtergelaten van de cultuur van de Arowakken. Het zou heel jammer zijn om zijn werk in de vergetelheid te laten verdwijnen. Met zijn inspanning is het zaad gezaaid en wij zijn gaan brainstormen hoe wij de cultuur in stand kunnen houden op onze eigen manier.

Doelstelling Wasjikwa

Wasjikwa bestaat nu 3 jaar en sinds 22-06-2022 is het een officiële stichting geworden. Dit is nodig om erkenning te krijgen bij de overheid, bedrijven, en instanties die goede doelen steunen. Ook is het van belang voor samenwerking met andere stichtingen en verenigingen met overeenkomstige doelen. Wij willen heel graag samenwerken en staan open voor elkaars zienswijze en om daarover te communiceren.

Credit foto's: Alisha van Meer (Ruimte van Meer)

Dit willen wij doen met respect voor elkaars inbreng. Belangrijk voor ons is ook het delen van informatie, dit doen we d.m.v. het onderzoeken van onze geschiedenis en de taal van de Lokono bevorderen, via ons magazine, publicaties en sociale media.

Activiteiten

Wij zijn begonnen met workshops waarin we hebben geleerd om minihangmatjes te maken. We hebben van cultuurdrager Carla Sabajo geleerd om kralen te weven en hebben in aanloop naar Ketu Koti samen gewerkt aan een speciale schouderdoek. Het wordt enthousiast ontvangen door de deelnemers en het resultaat is geweldig. Het is hartverwarmend om te zien hoe we allen hiervan genieten. Ook worden tijdens de activiteiten verhalen gedeeld. Ik zelf vind het zo leuk dat ik moeilijk kan stoppen als ik eenmaal bezig ben. Ondertussen zijn wij aan het brainstormen over hoe wij onze mooie cultuur meer kunnen promoten. Hierbij blijven wij jullie hulp nodig hebben, want meerdere mensen weten meer dan één persoon.

Credit foto:

Alisha van Meer (Ruimte van Meer)

Een Terugblik...

Door Leander Vermaning

Het is nu officieel zomervakantie in Nederland. Ik heb nu een paar weken vrij om bij te komen van het werk, een studie en ook onze activiteiten van Wasjikwa. Nu ik even stilsta, zie ik in dat we ontzettend actief zijn geweest de afgelopen maanden. We hadden onze eigen programma met workshops en de samenwerking met Aralez, die dit jaar alweer voor de 4e keer Indigenous Liberation Day organiseert in een coalitie van inheemse organisaties in Nederland. Daarnaast waren er ook speciale uitnodigingen zoals een bijzonder depotbezoek Volkenkunde Museum in 's-Gravende, waar objecten zijn gearhiveerd van mijn wijlen oom Albert Sabajo. Deze objecten heeft hij nagelaten aan het Tropenmuseum, thans het Nationaal Museum voor Wereldculturen. met als doel het te gebruiken voor educatieve doeleinden in tentoonstellingen. N.a.v. dit bezoek hebben wij een presentatie gehouden over de hangmat tijdens een workshop op 27 januari j.l. in het Tropenmuseum. Het thema van de workshop was *Surinaams inheemse zichtbaarheid in onze koloniale erfenis*. We deden dit samen met andere cultuurdragers uit de inheemse diaspora in Nederland. Voor ons was dit een heel leerrijke en emotionele ervaring, we hebben geleerd dat we nog veel huiswerk hebben als het gaat om ons erfgoed veilig stellen en het overdragen van inheemse kennis op een respectvolle, waardevolle wijze.

Onze workshops vonden plaats vanaf 2023 op een nieuwe locatie: het Atelier van Marc. Het is een fijne plek om te werken met veel licht en rust voor onze cursisten. Nadat we vorig jaar hebben geleerd om mini-hangmatjes te maken van onze cultuurdrager Carla Sabajo, zijn we in februari verder gegaan met kralen weven op een weefraam. Hiermee kun je brede armbanden en kettingen maken. In aanloop naar het Ketu Koti festival op 1 juli 2023 kregen wij het idee om een workshop te organiseren, waarbij we samen konden werken aan een speciale

schouderdoek voor de wandelmars, genaamd Bigi Spikri. De landelijke herdenking & viering einde slavernij wordt sinds 2009 gehouden in het Oosterpark te Amsterdam bij het Nationaal Monument Slavernijverleden. De Bigi Spikri (Grote spiegel) is een onderdeel van de viering op 1 juli, waarbij alle bevolkingsgroepen van Suriname en de Antillen zich manifesteren in hun mooiste klederdracht. Onze schouderdoek workshop was intensief maar het voelde ook dankbaar. Tijdens de grote dag liepen wij voor in de stoet samen met de culturele groep Wehpokamanong in onze zelfgemaakte schouderdoeken en dat was geweldig! Het was tegelijkertijd ook een historisch moment door het excuus van Koning Willem-Alexander en startschot voor het Herdenkingsjaar Slavernijverleden 1863-2023. We gaan deze workshop ook weer opnemen in ons programma van 2024 voor 1 juli - houd het in de gaten!

Depotbezoek Volkenkunde Museum

Met dank aan: Isabelle Best, Wendeline Flores & Martin Berger

'Towards a post-extractive culture, met dank aan Disobedient Futures

Credit foto middenonder: Oscar Brak Fotografie

Jeugdherinnering aan Casipora

Door Martha Sabajo

Ik heb mijn kleuter- en een deel van de lagere school doorgebracht op Casipora. Het zijn geen leuke herinneringen.

Ik ben ruim voorzien van een schaterlach. Als mijn medeleerlingen tijdens de les grapjes maakten moest ik vaak hard lachen. Mijn schaterlach irriteerde de indiaanse meester en ik kreeg dan onterecht regelmatig straf. Ik mocht dan niet spelen tijdens de pauze en de meester liet mij op de houten vloer knielen. Als ik knielde moest ik vaak weer lachen en als de meester het zag, dan werd hij heel boos en de straf werd verzwwaard. Ik moest dan een schoolbord geknield vasthouden. Omdat ik bleef lachen zette hij dan ook nog de schoolbel boven op het bord. Het kwam ook voor dat de meester zand strooide op de houten vloer en ik erop moest knielen. Zo'n straf was geen pretje. Als kind speelde ik graag en daardoor vergat ik weleens de tafels van 2,3,4 te leren. Ik kreeg dan stokslagen op mijn handen. Mijn handen zwollen op en het deed veel pijn.

Op een dag zei de hoofdmeester: willen jullie wat worden in de maatschappij, dan moeten jullie Nederlands leren en vanaf die dag ben ik tot heden Nederland gaan schrijven en spreken.

Van de ene dag op de andere dag werd ik plotseling naar mijn zus in Paramaribo gebracht, waar ik 3 jaar ben gebleven. Op een dag vertelde mijn zus dat ik weer terug ging naar mijn ouders. Mijn ouders waren ondertussen verhuisd naar Zanderij en zij stichtten daar het dorp Hollandse kamp 1. Ik maakte daar kennis met de verschillende culturen in Suriname. Op Casipora woonde namelijk alleen Arowak indianen.

Na de zesde klas heb ik een jaar de ULO in Lelydorp doorlopen. Toen ik voor het tweede jaar naar school zou gaan, vertelden mijn ouders mij dat dat zij geen bus, school en boekengeld meer konden betalen. Dat betekende het einde van mijn schoolperiode. Jaren heb ik met pijn in mijn hart om 6 uur de schoolbus naar Lelydorp horen vertrekken.

De dag dat mij verteld werd dat ik niet meer naar school kon gaan ben ik mij in huishoudelijke taken gaan verdiepen. Tussendoor heb ik mijn eigen hangmat gemaakt. Ik moest ook casirie leren maken en ook hoe ik cassave brood moest bakken. Ik ging koken, kleren wassen en elke ochtend het erf schoonharken.

Ik lees graag en alles wat ik vond dat geschreven was las ik. Mij ouders vroegen mij om regelmatig brieven te schrijven voor mijn broers en zusters die in het buitenland woonden.

Op mij zeventiende leerde ik mijn man kennen en door hem ben ik naar Nederland vertrokken.

Mij eerste werkervaring was een verzorgingshuis en daar werkte ik als keukenhulp en dat heb ik 1 jaar gedaan. Ondertussen was ik moeder geworden van mijn oudste dochter. Ik vond dat ik als moeder thuis moest blijven om voor mijn kind te zorgen. Op een gegeven moment kon ik niet meer tegen babyluiers. Ik heb tussendoor mijn typediploma behaald. Toen ben ik begonnen met in de avonduren te werken. Dat heb ik gedaan tot mijn echtgenoot tegen mij zei dat er mensen in de zorg werden gezocht en daar de mogelijkheid was om daarbij een studie te volgen.

Ik was toen 23 jaar en vanaf die tijd heb ik verschillende opleidingen en cursussen gevolgd. Deze zijn allemaal betaald door mijn werkgevers.

Als hobby heb ik de Spirituele Academie gedaan en in Utrecht de opleiding stervensbegeleiding.

Ik heb jaren een leidinggevende functie in verschillende bejaardenhuis en verpleeghuizen gehad. Door mijn gedrevenheid heb ik werken, studeren, kinderen, opvoeden, echtgenoot en onderhouden van mij sociale leven goed kunnen combineren. Het studeren is voor mij een hobby geworden en ik heb ontelbare boeken gelezen.

Achteraf kan ik zeggen dat mijn dromen uit zijn gekomen. Ik kon door armoede in Suriname geen vervolgscholing krijgen, maar jaren later heb alles dubbel en dwars gekregen.

Ik ben mij ex-echtgenoot zo dankbaar, hij heeft mij gebracht waar ik nu ben en mede door mijn leergierigheid, enthousiasme, doorzettingsvermogen. Nu wordt ik net zo gesteund door huidige echtgenoot.

Er zijn zoveel mogelijkheden! Door mijn ervaring weet ik wat arm zijn betekent. Vraag en ga naar instanties die je kunnen helpen. Diploma's zijn zeer belangrijk in onze maatschappij. Ik wil tegen de jongeren zeggen waar een wil is is een weg.

P.S. Mijn schaterlach is altijd gebleven.